

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMCİLERİNİN ENGELLİLERİN KAYNAŞTIRILMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Z. Fulya TEMEL*

ÖZET: Bu araştırma anakolu öğretmenlerinin entegrasyonu hakkındaki görüşlerinin incelenmesi amacı ile planlanmıştır. Araştırma örneklemi toplam 118 anakolu öğretmeninden oluşturulmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Anket özel eğitim, entegrasyon ve entegrasyon süreci hakkındaki görüşleri içermektedir. Veriler χ^2 analizi ile test edilmiştir. Bulgular, entegrasyona ilişkin görüşler ile özel eğitim dersi alma durumu arasındaki ilişkinin önemli olduğunu ($p \leq 0.05$) ortaya koymuştur. Sonuçlar, mesleki deneyim, engelli çocukla çalışma, yaş ve ailede engelli çocuk bulunması ve entegrasyona olan tutum arasında önemli ilişki olmadığını göstermektedir ($p > 0.05$). Araştırmada, bulgulara ilişkin yorumlar yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *Entegrasyon, tutumlar, anaokulu öğretmeni*

ABSTRACT: The research was carried out to determine the relationships between different variables and attitudes toward integration of nursery teachers. Research sample was totaly 118 nursery teachers. The questionnaire which is prepared by researcher were used as data colletion instrument. The questionare was composed as including opinions about special education, integration and integration process. Data were tested via analysis of χ^2 . Findings revealdet significant relation between attitudes toward integration and getting or not getting special education course ($p \leq 0.05$). Attitudes toward special education were not. Results also indicate that there were not relations amnog professional experience, teaching experience with handicapped, age and the precence of handicapped child in the family, with attitudes toward integration ($p > 0.05$).

In the study, interpretations concerning findings and suggestions were presented.

KEY WORDS: *Integration, attitudes, nursery teachers*

1. GİRİŞ

Engellilerin, engelli olmayan yaşlıları ile birlikte eğitilmesi olarak tanımlanan "entegrasyon" ya da "kaynaştırmanın" fiziksel, akademik, davranışsal ve sosyal boyutları vardır. Bu boyutların tümü sınıflarda farklı düzenlemeleri de birlikte getirir [1, 2].

Eğitmcilerin entegre eğitime karşı tutumunun engelli çocuğun normal sınıfın gerektirdiği sosyal davranışsal, fiziksel, akademik uyumuna bağlıdır. Eğitmcinin engelli bireylere yönelik tutumu da entegrasyona olan tutumun temel belirleyicilerindedir. Eğitmcinin, engelli çocuklara karşı olumlu kabul eder tutum içinde olması hem kendisi, hem normal gelişim gösteren çocuklar hem de özel gereksinimi olan çocuklar açısından büyük önem taşımaktadır. Oysa Donaldson (1980) yapılan bir çok çalışmada engellilere karşı tutumun kalıp yargılarla dolu olduğuna, engelli bireylerin engelli olmayanlardan daha az tercih edilen bireyler olduklarına işaret etmektedir [3]. Eğitmcilerin tutumlarını etkileyen bir başka nokta ise entegrasyon hakkındaki olumlu ve olumsuz görüşlerdir. Kaynaştırmaya karşı olumlu görüşte olan bireyler aşağıda ifade edilen düşünceleri kabul etmektedirler.

1. İnsanlar arasında benzer ve ortak özellikler özgürlük, ırk, sosyal sınıf, cinsiyet, cinsel uyum, başarı düzeyi konusundaki sınırlılıklardan daha önemlidir.

2. Bireysel farklılıklar, sınıf atmosferini, öğrenmeyi ve toplumsal niteliği olumlu yönde

* Prof. Dr., G.Ü. Mes. Eğt. Fak. Çoc. Gel. ve Ev Yön. Eğt. Böl. Çoc. Gel. ve Okulöncesi Eğt. A.B.D., ANKARA

etkiler.

3. Özelliklerine bakılmaksızın her bir birey diğerleri kadar önemlidir.

4. Kaynaştırma eğitimi; işbirliği yapma ve kişiler arası etkileşim yönünden tercih edilir.

5. Eğitim amacı, birey, yaşam boyu öğrenmeyi topluma etkin ve yapıcı bir şekilde katılmayı teşvik etmelidir.

6. Bireyler, farklı yaşantı ve deneyimlerde aktif olduklarında birşeyler öğrenir.

7. Sınıf ortamı; deneyimler, uyarımlar ve ilgili yaşantıların zengin olduğu bir ortamdır.

8. Bireyler farklı başarı düzeyinde olan bireyler birlikte eğitim alabilirler.

Kaynaştırmaya karşı olumsuz görüşler ise şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Engelli çocuklar mutlaka normların altında başarı gösterirler. Aynı şekilde bir çocukta duygusal ya da davranışsal sorun var ise problem davranışlar gösterir.

2. Öğrenme düzeyi normların altında olan çocuklar eğer bireysel eğitim alırlarsa yaşitlarını yakalayabilirler.

3. Öğrenmede farklılıkları olan çocuklar için ayrı gruplarda eğitim vermek en etkili yoldur.

4. Eğer öğrenciler, öğrenmeye hazır değilse, bunun nedeni eğitime değer vermemeleri ve öğrenmeye az gayret etmeleridir.

5. Okuldaki deneyimler ve okulun yapısı çocukların davranış ve başarıları üzerinde çok az etkilirdirler [4].

Tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğeleri olduğu [5], bilindiğine göre kaynaştırma hakkındaki kalıpyargıların eğitimcinin tutumunu etkilemesi kaçınılmazdır.

Eğitimcilerin engellilere ve kaynaştırmaya ilişkin olumlu [6, 7] nötr [1] olumsuz tutumlarının [3, 8] olduğuna ilişkin araştırmalar bulunmaktadır. Eğitimcilerinin kaynaştırmaya ilişkin

tutumlarında; özel eğitimde çalışma yılı ve eğitimcinin yaşının etkili faktörler olduğu da belirtilmektedir [1].

2. YÖNTEM VE ARAÇLAR

Evren ve Örneklem

G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı lisans Tamamlama programına 1998-1999 öğretim yılında katılan 118 öğretmen araştırma örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan ve toplam 41 sorudan oluşan anket yolu ile toplanmıştır. Anketin birinci bölümünde öğretmenlerin yaşı, hizmet süresi, engelli çocuk ile çalışma durumu ve engelli çocuğun özür türü, çalıştıkları kurum türü, özel eğitim alma durumu, ailelerinde engelli birey bulunup bulunmaması, hizmet içi eğitime katılma durumuna ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde entegre eğitimde çıkabilecek sorunlarla ilgili dört açık uçlu soru yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise özel eğitim ve entegre eğitim ile ilgili görüşler yer almaktadır. Eğitimcilerden bu görüşlere katılma durumlarını "evet", "kısmen", "hayır", şeklinde belirtmeleri istenmiştir.

Anket formu öğretmenlere detaylı açıklamalar yapıldıktan sonra dağıtılmış cevaplama işleminin bitiminden sonra toplanmıştır.

Veriler bilgisayar ortamına aktarılmış χ^2 istatistiksel yöntemi ile analiz edilmiştir. 5'den küçük beklenen frekansa sahip hücreler % 20'yi aştığında χ^2 dağılımı gösteren bilinen 6 istatistiklerinden yararlanılarak bağımsızlık testi yapılmış ve sonuçlar tablolarda * işareti ile gösterilmiştir.

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde edilen veriler tablolar halinde analiz edilmiş sonuçlar frekans ve yüzdeler şeklinde sunulmuştur. Bazı eğitimciler bir kısım sorulara cevap vermemişlerdir. bu nedenle anketteki her bir soruya cevap veren eğitimci sayısı tablolarda belirtilmiştir.

Örnekleme alınan öğretmenlerin çalışma yılları incelendiğinde ilk sırayı 6-9 yıl öğretmen olarak çalışanlar (% 44.1) almaktadır. Öğretmenlerin büyük bir grubu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulöncesi eğitim kurumunda (%38.2 anasınıfı, % 13.6 bağımsız anaokulu, % 11.9 uygulama anaokullarında) çalışmaktadır.

Öğretmenlerin % 33.9'u seçmeli ders olarak "Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi" dersini almışlar, % 53.4'ü daha önce hiç engelli bir çocukla çalışmamış, % 46.6'sı ise çeşitli engel grubundan çocuklarla çalışmıştır. Öğretmenlerin % 7.6'sının ailesinde engelli bir birey bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğretmenlere kaynaştırma eğitiminde kendileri, çocuklar, veliler ve yöneticiler açısından çıkabilecek sorunlar sorulmuştur. Öğretmenlerin % 59.3'ü çocukların kaynaştırma eğitiminde "uyum sorunu" olacağını ifade et-

mişlerdir. % 39.8'i ise kendileri açısından en önemli sorunun bilgi eksikliği" olduğunu, % 31.4'ü ise yönetici açısından en önemli sorunun "veli şikayetleri" olacağını düşünmektedir. Öğretmenlerin % 32.2'si kaynaştırma eğitiminde "eğitim aksayacağını" düşünebileceklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde % 14.4'ü çocuklar açısından, % 8.5'i eğitimci açısından % 21.2'si ise veliler açısından sorun olmayacağını düşünmektedirler.

Özel eğitim dersi alan ve almayan öğretmenlerin özel eğitim ve kaynaştırmaya ilişkin genel görüşleri, kaynaştırmaya katılan diğer bireylerle ilgili görüşler, kaynaştırma öncesi hazırlık ve kaynaştırma sürecine ilişkin görüşleri tablo 1-3'te sunulmuştur.

Öğretmenlerin özel eğitime ilişkin görüşleri tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Örnekleme Alınan Öğretmenlerin "Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi" Dersini Alma Durumlarına Göre Özel Eğitime İlişkin Görüşleri

Ders Alma Durumu	Ders Almış						Ders Almamış						Toplam						X ²	Önemlilik
	Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır			
Görüşler	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		
1	32	27.1	8	6.8	-	-	60	50.8	16	13.6	2	1.7	92	77.0	24	20.3	2	1.7	1.69	p>0.05
2	8	6.9	18	15.5	14	12.1	25	21.6	35	30.2	16	13.8	33	28.4	53	45.7	30	25.9	3.50	p>0.05
3	3	2.6	11	9.6	26	22.6	15	13.0	31	27.0	29	25.2	18	15.7	42	36.5	55	47.8	7.75	p<0.05
4	3	2.6	11	9.5	26	22.4	17	14.7	12	10.3	47	40.5	20	17.3	23	19.8	73	62.9	5.21	p>0.05
5	18	15.4	18	15.4	4	3.4	48	41.0	24	20.5	5	4.3	66	56.4	42	35.9	9	7.7	3.22	p>0.05
6	32	27.4	5	4.3	3	2.6	59	50.4	13	11.1	5	4.3	91	79.8	18	15.8	5	4.4	0.40	p>0.05

* G İstatistiği

1. Engelli çocuklar mutlaka okulöncesi eğitim almalıdırlar. (n=118)
2. Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, kendilerine özel sınıflarda eğitilmelidirler (n=116)
3. Anaokulu öğretmeni özürülü bir çocuğu sınıfına kabul etmek zorunda değildir (n=115)
4. Özel eğitim yalnızca gelişme düzeyi normale yakın olanlar için yararlıdır (n=116)
5. Özel eğitim yalnızca özel eğitim uzmanları ve öğretmenleri tarafından verilir (n=117)
6. Özel eğitimde her çocuk için bireysel programlar hazırlanmalıdır (n=114)

Tablo 1'de görüldüğü gibi her iki grupta da engelli çocuklar için okulöncesi eğitimin gerekli olduğu görüşüne katılanların oranı yüksektir. (Ö.E. Dersi alanlar % 27.1, almayanlar % 50.8). Gruplar arasındaki fark istatistiksel açıdan önemsiz bulunmuştur (p>0.05). Engelli çocukların ayrı sınıflarda eğitilmesi görüşüne katılanlar

"ders alan" grupta çok düşük (% 6.9) iken ders almayan grupta oldukça yüksek % 21.6 bulunmuştur. Ancak gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmamıştır. Tablo 1'de yer alan görüşler eğitimcinin daha önce engelli bir çocuk ile çalışma durumunu, ailelerinde engelli bir bireyin olması ve hizmet yılı değişkenlerine

göre analiz edilmiş gruplar arasında istatistiksel açıdan farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 2’de görüldüğü gibi kaynaştırma sürecinde çocuklara ilişkin genel görüşler açısından özel eğitim dersi alan ve almayan öğretmenler arasındaki farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>0.05$). Bazı çalışmalarda öğretmenlerin daha önce kaynaştırmaya ilişkin hiç deneyimleri olmasa bile kaynaştırma programı için istekli oldukları yönünde sonuçlar

elde edilmiştir [9]. Bu bulgular tablo 5 ile bağlantılı olarak incelediğimiz kaynaştırma ile ilgili genel görüş ve kabul açısından farklılık olmamakla birlikte uygulama açısından entegrasyon süreci ile ilgili yeterliliklerini daha farklı olarak algıladıkları sonucuna varılabilir. Öğretmenlerin kaynaştırmaya alınan çocuklarla ilgili görüşlerinde daha önce engelli bir çocukla çalışma, ailesinde engelli birey olması ve hizmet yılına göre farklılıklar istatistiksel açıdan anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 2: Öğretmenlerin “Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi” Dersini Alma Durumlarına Göre Entegrasyona İlişkin Görüşleri

Ders Alma Durumu	Ders Almış						Ders Almamış						Toplam						X ²	Önemlilik
	Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır			
Görüşler	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
1	2	1.7	16	13.7	21	17.9	11	9.4	35	29.9	32	27.4	13	11.1	51	43.6	53	45.3	2.91	p>0.05
2	23	19.5	13	11.0	4	3.4	29	24.6	34	28.8	15	12.7	52	44.1	47	39.8	19	16.1	4.69	p>0.05
3	-	-	9	7.6	31	26.3	2	1.7	8	6.8	68	57.56	2	1.7	17	14.4	99	83.9	4.54	p>0.05
4	1	0.9	9	7.7	30	25.6	6	5.1	28	23.9	43	36.8	7	6.0	37	31.6	73	62.4	4.62	p>0.05
5	27	22.9	11	9.3	2	1.7	57	48.3	19	16.1	2	1.7	84	71.2	30	25.4	4	3.4	0.65	p>0.05
6	11	9.4	25	21.3	4	3.4	34	29.1	38	32.5	5	4.3	45	38.5	63	53.8	9	7.7	3.16	p>0.05
7	3	2.6	19	16.2	17	14.5	10	8.5	47	40.2	21	18.0	13	11.1	66	56.4	38	32.5	3.45	p>0.05
8	12	10.1	24	20.3	4	3.4	35	29.7	35	29.7	8	6.8	47	39.8	59	50.0	12	10.2	2.68	p<0.05

* G İstatistiği

1. Entegrasyon, engelli olmayan çocuklara zarar verir (n=117)
2. Entegrasyon, bütün engelli çocuklar için yararlıdır (n=118)
3. Okul öncesi dönemde engelli çocuklar evlerde eğitilmelidir (n=118)
4. Entegrasyon engelli çocuğa olumsuz yaşantılar sunduğu için zararlıdır (n=117)
5. Engelli bir çocuğu sınıfa kabul edilmesi için bir uzmanın yardımına ihtiyaç vardır (n=118)
6. Engelli çocuğun daha fazla zaman ve ilgiye ihtiyaç duyması diğer çocuklar açısından sorun olur (n=117)
7. Engelli bir çocuk benim sınıfımın düzenini bozar (n=117)
8. Engelli çocuğun da bulunduğu bir sınıfta programın seviyesini ayarlamak zordur (n=118)

Tablo 3: Öğretmenlerin “Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi” Dersini Alma Durumlarına Göre Entegrasyona Katılan Diğer Bireylerin Görüşlerini Algılama Durumları

Ders Alma Durumu	Ders Almış						Ders Almamış						Toplam						X ²	Önemlilik
	Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır			
Görüşler	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
1	11	9.4	16	13.7	12	10.3	17	14.5	13	11.1	48	41.0	28	23.9	29	24.8	60	51.3	11.47	p<0.05
2	36	30.5	4	3.4	-	-	73	61.9	5	4.2	-	-	109	92.4	9	7.6	-	-	0.46	p>0.05
3	14	12.0	20	17.0	5	4.3	27	23.1	29	24.8	22	18.8	41	35.0	49	41.9	27	23.1	3.91	p>0.05

* G İstatistiği

1. Ben istersem de okul yöneticileri engelli bir çocuğu sınıfa kabul etmeme engel olurlar (n=117)
2. Engelli çocukları eğitiminde aile katılımı gereklidir (n=118)
3. Diğer veliler engelli bir çocuğun sınıfa alınmasına engel olurlar (n=117)

Tablo 3’de görüldüğü gibi entegrasyona ilişkin yöneticilerin görüşlerini algılama konusunda ders alan ve almayan eğitimcilerin görüşleri açısından farklılık istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$). Diğer görüşler açısından ise dersi alan ve almayan öğretmenlerin görüşleri arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur ($p>0.05$).

Tabloda engelli çocuğun ailesinin entegrasyona katılımının gerekli olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı yüksektir (ders alanlar % 30.5, ders almayanlar % 61.9). Ailelerin engelli çocukların eğitiminde karar verme, eğitim ve değerlendirme sürecinde sorumluluğa sahip olmaları gerektiği görüşü benimsenmektedir [10]. Yönetici ve öğretmenler üzerinde yapılan bir çalışmada ailelerin özelliklerinin kaynaştırmayı % 27.5’i hem olumlu hem olumsuz, % 7’si olumlu, % 65.5’i olumsuz etkilediği görüşünü ifade etmişlerdir [9]. Yine tablo’da diğer velilerin kaynaştırmaya engel olacağı görüşüne katılanların oranı dersi alan ve almayanlarda toplam olarak

% 35.1’dir. Uysal (1995) tarafından yapılan çalışmada ise diğer çocukların ailelerini kaynaştırmayı olumsuz etkilediği görüşüne yönetici ve öğretmenlerin % 38’si katılmışlardır [9]. Baykoç ve arkadaşları (1998) tarafından yapılan bir çalışmada ise normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin hiçbir engelinin normal sınıfa entegre edilemeyeceği görüşünü taşıyanların oranı % 23.18 olduğu ortaya çıkmıştır [11]. Araştırma sonuçları ile de tutarlı olan bu bulgular kaynaştırma öncesinde diğer çocuklar kadar ailelerinde hazırlanması gerektiğini bir kez daha vurgulamaktadır.

Tabloda sunulan görüşler açısından öğretmenlerin engelli bir çocukla çalışması ailesinde engelli birey olması açısından ifadeler arasında fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Hizmet yılına göre yapılan analizlerde ise “engelli çocuğun eğitimine aile katılımı gereklidir” görüşü açısından fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 4: Örneklem Alınan Öğretmenlerin “Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi” Dersini Alma Durumlarına Göre Entegrasyon Öncesi Hazırlıkla İlgili Görüşleri

Ders Alma Durumu	Ders Almış						Ders Almamış						Toplam						X ²	Önemlilik
	Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır			
Görüşler	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		
1	14	11.9	16	13.6	10	8.5	12	10.2	24	20.3	42	35.6	26	22.0	40	33.9	52	44.1	10.27	$p\leq 0.05$
2	15	12.7	20	16.9	5	4.2	10	8.5	40	33.9	28	23.7	25	21.2	60	50.8	33	28.0	12.78	$p\leq 0.05$
3	26	22.4	4	3.4	9	7.8	35	30.2	7	6.0	35	30.2	61	52.5	11	9.8	44	38	5.66	$p>0.05$
4	31	26.5	7	6.0	1	0.9	67	57.3	11	9.4	-	-	98	83.7	18	15.4	1	0.9	2.56	$p>0.05$
5	20	17.1	14	12.0	5	4.3	12	10.3	38	32.4	28	23.9	32	27.3	52	44.5	33	28.2	18.12	$p\leq 0.05$
6	11	9.4	20	17.1	8	6.8	3	2.6	28	23.9	47	40.2	14	12.0	48	41.0	55	47.0	23.12	$p\leq 0.05$
7	18	15.3	14	12.0	7	6.0	11	9.4	16	13.7	51	43.6	29	24.8	30	25.6	58	49.6	24.97	$p\leq 0.05$
8	15	12.8	17	14.5	7	6.0	17	14.5	20	17.1	41	35.1	32	27.3	37	31.6	48	41.1	12.88	$p\leq 0.05$
9	16	13.8	12	10.3	11	9.5	8	6.9	35	30.2	34	29.3	24	20.7	47	40.5	45	38.8	14.81	$p\leq 0.05$
10	17	14.5	10	8.5	12	10.3	20	17.1	23	19.7	35	29.9	37	31.6	33	28.2	47	40.2	4.07	$p>0.05$

* G İstatistiği

1. Engelli bir çocuk için sınıfı nasıl düzenleyeceğimi biliyorum (n=118)
2. Engelli çocukların bireysel özellikleri ve özür türü hakkında bilgi sahibiyim (n=118)
3. Entegre eğitim için sınıfa kaç çocuk kabul edeceğimi biliyorum (n=116)
4. Engelli çocuğun öz bakım gereksinimlerini karşılamak açısından yardımcı personel gereklidir (n=117)
5. Entegre eğitim için çocukları nasıl hazırlayacağımı biliyorum (n=117)
6. Entegre eğitim için gerekli materyaller hakkında fikri var (n=117)
7. Engelli çocuğun ailesini entegrasyona nasıl hazırlayacağımı biliyorum (n=117)
8. Diğer çocukların ailelerini entegrasyona nasıl hazırlayacağımı biliyorum (n=117)
9. Engelli çocukların hangilerinin entegrasyon için uygun olduğunu biliyorum (n=116)
10. Sınıfıma entegre edeceğim engelli çocukların özür türünü biliyorum (n=117)

Tablo 4’de Özel Eğitim dersi almayan öğretmenlerin entegrasyon öncesi hazırlıkla ilgili çoğu maddelerde bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Literatürde de Özel Eğitim almamış öğretmenlerin engelli çocukların eğitimsel ve terapötik ihtiyaçlarını karşılayamayacağı; özel eğitim ekibi ile birlikte çalışması gerektiği ifade edilmektedir [12].

Tablo kaynaştırma eğitimine alınacak çocuk sayısı dışında özel eğitim dersi alan öğretmenlerin kendilerini daha yeterli algıladıkları görülmektedir. Yapılan χ^2 analizinde gruplar arası fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($p>0.05$). Mağden ve Avcı tarafından yapılan bir araştırmada Çocuk Gelişimi ve Özel Eğitim Öğretmenliği programlarına devam eden 1 ve 4. sınıf öğrencilerinin kaynaştırmaya karşı tutumlarının olumlu yönde değişmesi aldıkları eğitime bağlanmaktadır [13].

Öğretmenlerin hizmet yılı önceden engelli bir çocukla çalışma durumuna göre yapılan χ^2 analizinde gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Larri-vee (1981) kaynaştırmaya karşı tutumun eğitim deneyimi ile ilişkili olmadığı ve ters yönde ilişkiler olduğuna işaret etmektedir [14]. Oysa Pozar ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmadaki sonuçlar daha farklı bulgular ortaya koymuştur. Genç yaştaki öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine karşı daha esnek bir tutum içerisinde oldukları saptanmıştır [1]. Ailede engelli bir bireyin bulunup bulunmaması durumunda ise yalnızca bir ve ikinci madde yönünden gruplar arası fark önemli ($p>0.05$) diğer maddeler yönünden ise önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 5’de öğretmenlerin kaynaştırma süreci konusundaki görüşleri yer almaktadır.

Tablo 5: Öğretmenlerin “Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi” Dersini Alma Durumlarına Göre Entegrasyon Süreci ile İlgili Görüşleri

Ders Alma Durumu	Ders Almış						Ders Almamış						Toplam						X ²	Önemlilik
	Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır		Evet		Kısmen		Hayır			
Görüşler	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
1	12	10.3	23	19.7	4	3.4	8	6.8	37	31.6	33	28.2	20	17	60	51.3	27	31.6	15.52	$p\leq 0.05$
2	16	13.7	16	13.7	7	6.0	15	12.8	38	32.4	25	21.4	31	26.5	54	46.2	32	27.4	6.88	$p\leq 0.05$
3	18	15.3	16	13.7	5	4.3	16	13.7	34	29.1	28	23.9	34	29.1	50	42.7	33	28.2	10.83	$p\leq 0.05$
4	6	5.1	19	16.2	14	12.0	11	9.4	20	17.1	47	40.2	17	14.5	39	33.4	61	52.7	7.14	$p\leq 0.05$
5	14	12.0	17	14.5	8	6.8	13	11.1	25	21.4	40	34.2	27	23.1	42	35.9	48	41.0	11.13	$p\leq 0.05$
6	13	11.1	17	14.5	9	7.7	8	6.8	25	21.4	45	38.5	21	17.9	42	35.9	54	46.2	15.42	$p\leq 0.05$
7	17	14.5	16	13.7	6	5.1	11	9.4	34	29.1	33	28.2	28	23.9	50	42.8	39	33.3	15.14	$p\leq 0.05$
8	15	12.8	18	15.4	6	5.1	25	21.6	32	27.4	21	17.9	40	34.2	50	42.7	27	23.1	1.97	$p>0.05$
9	6	5.1	12	10.3	21	17.9	13	11.1	12	10.3	53	45.3	19	16.2	24	20.5	74	63.3	3.84	$p>0.05$

* G İstatistiği

1. Engelli bir çocuğun gruba entegrasyonu için günlük etkinlikleri planlayabilirim (n=117).
2. Engelli çocuğu diğer çocuklarla nasıl kaynaştıracığımı biliyorum (n=117).
3. Entegre eğitiminde çocuklar arasındaki sosyal iletişimi nasıl sağlayacağımı biliyorum (n=117).
4. Entegre bir sınıfta eğitimi programının neleri kapsaması gerektiğini biliyorum (n=117).
5. Engelli bir çocuğun gelişmesi için bir beceriyi nasıl kazandıracığımı biliyorum (n=117).
6. Beceri kazandırmada kullanacağım yöntem ve teknikleri biliyorum (n=117).
7. Entegrasyon süresince engelli çocuğa nasıl davranacağımı çok iyi biliyorum (n=117).
8. Engelli çocuk ile diğerleri arasında çatışma çıktığında çözümleyebilirim (n=117).
9. Entegrasyonun başarıya ulaşım ulaşmadığını değerlendirebilecek ölçütlerden haberdarım (n=117).

Hizmet yılındaki artışa göre veriler analiz edildiğinde gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). Bu sonuç önceki yıllarda anaokulu öğretmenliği önlisans programlarında

özel eğitim ile ilgili derslerin daha az yer almasına bağlanabilir. Engelli bir çocukla çalışma durumu ile kaynaştırma sürecinde yapılması gerekenler analiz edildiğinde çoğunlukla (üç, dört,

beş, altı, sekiz ve dokuzuncu maddelerde) gruplar arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p \leq 0.05$). Bir, iki, yedinci maddelerde ise gruplar arasındaki fark anlamsız bulunmuştur ($p > 0.05$). Bu sonuca göre engelli çocukla daha önce çalışmış olan öğretmenlerin bazı konularda eksiklikleri olsa da (plan hazırlama, engelli çocuklarla diğerlerinin kaynaştırılması ve değerlendirme) kendilerini daha yeterli algıladıkları ortaya çıkmaktadır. Pozar ve arkadaşları (1993) tarafından yapılan bir çalışmada öğretmenlerin engelli çocukların eğitimi konusundaki bilgi ve deneyimlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin % 40'ı engelli çocukla çalıştıkları zaman herhangi bir sorun yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir [1]. Bu bulgu araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Engelli bir çocukla çalışmak öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde kendilerini daha yeterli algılamalarına neden olmaktadır.

Ailesinde engelli birey olup olmamasına göre kaynaştırma sürecine ilişkin yeterliklerini değerlendirmeleri istendiğinde hiçbir maddede gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$). Ailesinde engelli bireyin olması öğretmenlerin kendi yeterliklerini algılamasında bir farklılık yaratmamış olması, öğretmenin ailesindeki engelli bireyin eğitimcisi olarak bir deneyim yaşamamasından kaynaklanabilir. Literatüre göre [5] tutumların değiştirebilmek için tutumun öğeleri olan bilişsel, duyuşsal ve davranışsal öğeler üzerinde değişiklik oluşturulması gerekmektedir. Ailede engelli bireyin olması duyuşsal öğeye yönelik bir farklılığın oluşabileceğini düşündürse de, bilgi eksikliği nedeni ile öğretmenlerde tutum değişikliğinin oluşması için yeterince etkili olmamış olabilir.

Sonuç olarak, "Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Eğitimi" dersini alan öğretmenler ile almayanlar arasında kaynaştırma hakkında genel görüşler farklılaşmasa da, kaynaştırma süreci sırasında yapılması gerekenler konusunda ders alan grubun kendilerini daha yeterli algıladıkları ortaya çıkmaktadır. Hizmet yılı, daha önce engelli bir çocukla çalışma ve ailesinde engelli bireyin olması ile kaynaştırma ile ilgili görüşleri, önemli oranda etkilememektedir. 573 sayılı ka-

nun hükmünde kararnamede yer alan "tanısı konmuş özel eğitim gerektiren çocuklar için okulöncesi eğitimi zorunludur" [17] maddesinin uygulanabilmesi için okulöncesi öğretmenlerini yetiştiren programların yeniden düzenlenmesi (ders içerikleri ve yeni derslerin yer alması) gereklidir. Ayrıca okulöncesi öğretmenlerinin özel eğitim ve entegre eğitim konularında hizmet içi eğitime alınmaları entegrasyonun başarılı uygulanabilmesi yönünde önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Pozar, L. Andreánsky, M. Jakabci, I. Andreanskav, Glasová, M. "Attitudes of Teachers from Various Types of Schools to Education of Handicapped Together with Non-Handicapped Children" XVI. **International School Psychology Colloquium**, Matej Bel University Banská Bystrica, Slovakia July, 30-August 3. 407-418, (1993).
2. Wilezenski, F.L. "Measuring Attitudes Toward Inclusive Education" **Psychology in The Schools**, 29: 306-313 (1992).
3. Donaldson, J. "Changing Attitudes Toward Handicapped Persons: A Review and Analysis of Research". **Exceptional Children**. 46 (7): 504-515, (1980).
4. Brantlinger, E. "Influence of Preservice Teachers' Beliefs About Pupil Achievement on Attitudes toward Inclusion" **Teacher Education and Special Education**, 19(1): 17-33 (1996).
5. Kağıtçıbaşı, Ç. "İnsan ve İnsanlar" İstanbul, Evrim Basım Yayın Dağıtım, 86-89 (1988).
6. Walter-Thomas, C.S. "Co-Teaching Experiences: The Benefits and Problems That Teachers and Principals Report Over Time" **Journal of Learning Disabilities**, 30(4): 395-405 (1997).
7. Marsh, V. and Friedman, R. "Changing Public Attitudes Toward Blindness" **Exceptional Children**, 38: 426-428, (1972).
8. Salend S.J. "Effective Mainstreaming" New Jersey. Merrill an Imprint of Prentice Hall. S. 27-28. (1998).
9. Uysal, A. "Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri". **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Anadolu Üniversitesi, Sosyal

- Bilimler Enstitüsü (1995).
10. Shearrer, M.S. and Shearrer D.E. "The Portage Project: A Model for Early Childhood Education" **Exceptional Children**, 39: 210-217 (1972).
 11. Baykoç-Dönmez, N., Avcı, N., Aslan, N. "Engelli ve Engelsiz Çocuğa Sahip Anne, Babaların Engellilere ve Entegrasyona İlişkin Düşünceleri" **Destek**, 1(1): 25-33 (1998).
 12. Miller, R. " **The Developmentally Appropriate Inclusive Classroom in Early Education**" Albany Delmar Publishers. s. 24, (1995).
 13. Mağden, D. ve Avcı N. "Öğretmen Adaylarının Özürlü Öğrencilerin Entegrasyonuna İlişkin Düşünceleri" **IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**. Anadolu Üniversitesi Eskişehir, 10-12 Eylül (1997).
 14. Larrivee, B. "Effect of Inservice Training Intensity on Teachers' Attitudes Toward Manstreaming" **Exceptional Children**. 48 (1): 34-39 (1981).
 15. Gallagher, H., Malone, D.M. Cleghorne, M., Helms, K.A., "Perceived Inservice Training Needs for Early Intervention Personnel" **Exceptional. Children**. 64(1): 19-30. (1997).
 16. Şahbaz, Ü., "Öğretmenlerin Özürlü Çocukların Kaynaştırılması Konusunda Bilgilendirilmelerinin Kaynaştırmaya İlişkin Tutumların Değişmesindeki Etkililiği" **Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi**. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (1997).
 17. İsimsiz "Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" **Destek**, Cilt 1, S.1, 39-42 (1998).